

Σ' αυτό το μάθημα θα μάθω

- Πώς ορίζεται η διοικητική περιφέρεια.
- Ποια είναι τα κριτήρια για τη διοικητική διαίρεση της χώρας μας.
- Με ποιον τρόπο ιεραρχούνται οι διοικητικές βαθμίδες του κράτους.

Λέξεις-κλειδιά

Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) • νομαρχία • διοικητική περιφέρεια • γεωγραφικό διαμέρισμα • δήμος • κοινότητα.

Συνεργάζομαι στην τάξη

1. Συζητήστε όλοι μαζί στην τάξη για ποιους λόγους διαιρείται ένα κράτος σε διοικητικές ενότητες (περιφέρειες, νομούς, δήμους, κοινότητες). Ποιους στόχους, κατά τη γνώμη σας, εξυπηρετεί η διοικητική διαίρεση μιας χώρας και με ποια κριτήρια γίνεται αυτή η διαίρεση;
2. Εργαστείτε ανά ομάδες. Κάθε ομάδα να επιλέξει και να υλοποιήσει μία από τις εργασίες που ακολουθούν.
1η εργασία: Αφού μελετήσετε τους χάρτες 28.1 και 28.2, σημειώστε στη συνέχεια:
 α. Τις 13 διοικητικές περιφέρειες της χώρας μας (π.χ. Βόρειο Αιγαίο).
 β. Τα 9 γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας μας (π.χ. Νησιά Αιγαίου).

28.1 Γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας

28.2 Διοικητικές περιφέρειες της Ελλάδας

2η εργασία:

- α. Παρατηρήστε τους χάρτες 28.1 και 28.2. Εντοπίστε και στη συνέχεια σημειώστε τα γεωγραφικά διαμερίσματα που αποτελούν ταυτόχρονα και διοικητικές περιφέρειες με τους ίδιους ακριβώς νομούς (π.χ. Κρήτη).
- β. Παρατηρήστε τον γεωμορφολογικό χάρτη της χώρας μας και τον χάρτη 28.2. Το γεωγραφικό διαμέρισμα της Μακεδονίας διαιρείται σε τρεις διοικητικές περιφέρειες. Μπορείτε να δώσετε μια εξήγηση γι' αυτό; Το ανάγλυφο της περιοχής και η λέξη «διοικητικές» θα σας βοηθήσουν στον συλλογισμό σας.

3η εργασία: Με τη βοήθεια του πίνακα 28.3, όπου παρατίθενται πληροφοριακά στοιχεία για τις διοικητικές περιφέρειες της χώρας μας, εντοπίστε και στη συνέχεια σημειώστε τις τρεις πρώτες διοικητικές περιφέρειες σε έκταση, σε πληθυσμό και σε πυκνότητα πληθυσμού, ξεκινώντας από τη μεγαλύτερη και καταλήγοντας στη μικρότερη.

Έκταση	Πληθυσμός	Πληθυσμιακή πυκνότητα

4η εργασία:

- α. Με τη βοήθεια του πίνακα 28.4, όπου παρατίθενται οικονομικά στοιχεία για τις διοικητικές περιφέρειες της χώρας μας, εντοπίστε και στη συνέχεια σημειώστε τις τρεις πρώτες διοικητικές περιφέρειες σε ποσοστό Α.Ε.Π., ξεκινώντας από αυτήν που έχει το μεγαλύτερο ποσοστό και καταλήγοντας σ' αυτήν που έχει το μικρότερο.
- β. Εντοπίστε και στη συνέχεια σημειώστε μία περιφέρεια στην οποία το ποσοστό Α.Ε.Π. αυξήθηκε κατά το χρονικό διάστημα 1986-1996 και μία στην οποία μειώθηκε.
- γ. Υπάρχει διοικητική περιφέρεια της χώρας μας με ποσοστό Α.Ε.Π. μεγαλύτερο του μέσου ευρωπαϊκού; Απαντήστε με ένα «ναι» ή ένα «όχι».
- δ. Ποια συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν για την οικονομία των ελληνικών διοικητικών περιφερειών και γενικότερα για την οικονομία της χώρας μας;
3. Κάθε ομάδα, με τη σειρά (δηλαδή πρώτη η ομάδα που ανέλαβε την 1η εργασία κ.ο.κ.), να παρουσιάσει συνοπτικά στην τάξη τα αποτελέσματα της εργασίας της.

Μελετώ στο σπίτι

Οι γεωγράφοι διαιρούν τον χώρο σε τμήματα, τα οποία ονομάζουν περιφέρειες, διότι αυτή η διαίρεση διευκολύνει το επιστημονικό έργο τους. Στη γεωγραφία ονομάζουμε **περιφέρεια** ένα μικρό ή μεγάλο τμήμα του χώρου που έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Εμφανίζει σε όλη την έκτασή του σχετική ομοιομορφία ως προς το κλίμα, το ανάγλυφο, τις οικονομικές δραστηριότητες των κατοίκων κ.ά. Τα Ιόνια Νησιά, για παράδειγμα, μπορούν να θεωρηθούν περιφέρεια, γιατί βρίσκονται στο ίδιο πέλαγος, έχουν παρόμοιο κλίμα, οι κάτοικοί τους ασχολούνται με παρόμοιες οικονομικές δραστηριότητες (π.χ. τον τουρισμό) κτλ.
- Ώχωρίζεται από τις γειτονικές περιοχές ως προς διάφορα χαρακτηριστικά. Στη δυτική Μακεδονία, για παράδειγμα, αναπτύσσονται διαφορετικές οικονομικές δραστηριότητες (π.χ. κτηνοτροφία, χειμερινός τουρισμός σε χιονοδρομικά κέντρα, οικότουρισμός, εξόρυξη λιγνίτη και παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κ.ά.) από ό,τι στο νότιο Αιγαίο (τουρισμός το καλοκαίρι, ναυτιλία κ.ά.).
- Παρουσιάζει εσωτερική συνοχή. Στην Κρήτη, για παράδειγμα, οι κάτοικοι έχουν κοινά πολιτιστικά στοιχεία (γλωσσικούς ιδιωτισμούς, έθιμα, μουσική κ.ά.) και παρόμοιες επαγγελματικές ασχολίες (π.χ. γεωργία, κτηνοτροφία, τουρισμό).

Επειδή όμως οι άνθρωποι αντιμετωπίζουν διαφορετικά προβλήματα, ανάλογα με την περιοχή όπου ζουν, η διαίρεση της χώρας σε περιφέρειες διευκολύνει και τη διοίκησή της. Η δυτική Μακεδονία, για παράδειγμα, είναι πολύ ορεινή, τα καλλιεργήσιμα εδάφη είναι λιγοστά, το ανάγλυφο δυσκολεύει τις συγκοινωνίες, οι πόλεις είναι μικρές σε πληθυσμό, η βιομηχανία δεν είναι αναπτυγμένη κτλ. Αντίθετα, η κεντρική Μακεδονία είναι πεδινή, έχει πολλές καλλιεργήσιμες εκτάσεις, αρκετές πόλεις με σημαντικό πληθυσμό, καλό οδικό δίκτυο και σημαντική βιομηχανική ανάπτυξη. Επίσης, στις Κυκλάδες ένα πολύ σοβαρό ζήτημα μπορεί να είναι η ρύθμιση της τακτικής ακτοπλοϊκής κάλυψης όλων των νησιών, ενώ στην Αττική η αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Είναι επομένως σαφές ότι για την αντιμετώπιση των διαφορετικών προβλημάτων απαιτούνται και διαφορετικές αποφάσεις, ενέργειες και πρακτικές.

Διοικητική περιφέρεια	Έδρα	Πληθυσμός το 2001	Ποσοστό % της χώρας	Έκταση (τετρ. χλμ.)	Ποσοστό % χώρας	Πυκνότητα πληθυσμού (κάτ./τετρ. χλμ.)
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	Κομοτηνή	611.067	5,57	14.157	10,9	43
Αττικής	Αθήνα	3.761.810	34,31	3.808	2,9	988
Βόρειου Αιγαίου	Μυτιλήνη	206.121	1,88	3.836	3,0	54
Δυτικής Ελλάδας	Πάτρα	740.506	6,75	11.350	8,5	65
Δυτικής Μακεδονίας	Κοζάνη	301.522	2,75	9.451	7,2	32
Ηπείρου	Ιωάννινα	353.820	3,23	9.203	7,0	39
Θεσσαλίας	Λάρισα	753.888	6,88	14.037	10,6	54
Ιονίων Νήσων	Κέρκυρα	212.984	1,94	2.307	1,8	92
Κεντρικής Μακεδονίας	Θεσσαλονίκη	1.874.214	17,09	19.147	14,5	98
Κρήτης	Ηράκλειο	601.131	5,48	8.336	6,3	72
Νότιου Αιγαίου	Ερμούπολη	302.686	2,76	5.286	3,9	57
Πελοποννήσου	Τρίπολη	638.942	5,83	15.490	11,7	54
Στερεάς Ελλάδας	Λαμία	605.329	5,52	15.549	11,8	39
Σύνολο χώρας		10.964.020	100,00	131.957	100	83

28.3 Οι διοικητικές περιφέρειες της Ελλάδας

Έτσι, για την καλύτερη διοίκηση των διάφορων περιοχών της η Ελλάδα έχει διαιρεθεί σε 13 **διοικητικές περιφέρειες** με κριτήρια οικονομικά, κοινωνικά, αναπτυξιακά κτλ. Κάθε περιφέρεια διοικείται από τον γραμματέα της περιφέρειας ή περιφερειάρχη, ο οποίος διορίζεται από το κράτος, ενώ μια πόλη της περιφέρειας έχει οριστεί ως έδρα της. Το κράτος μεριμνά, ώστε τα έργα που πραγματοποιούνται στις διάφορες περιφέρειες να εντάσσονται στους γενικότερους στόχους και στο αναπτυξιακό σχέδιο της χώρας.

Ωστόσο, η χώρα μας, για λόγους ιστορικούς και γεωγραφικούς, έχει διαιρεθεί και σε 9 περιοχές που ονομάζονται **γεωγραφικά διαμερίσματα**. Τα όρια των γεωγραφικών διαμερισμάτων δε συμπίπτουν πάντα με τα όρια των διοικητικών περιφερειών (το γεωγραφικό διαμέρισμα της Μακεδονίας, για παράδειγμα, μοιράζεται σε 3 διοικητικές περιφέρειες). Αυτό είναι αναμενόμενο, αφού η διαίρεση έχει πραγματοποιηθεί με διαφορετικά κριτήρια.

Η Αττική έχει μικρή έκταση, όμως σ' αυτή την περιοχή ζουν οι μισοί σχεδόν κάτοικοι της χώρας και αναπτύσσονται σημαντικές οικονομικές δραστηριότητες. Αποτελεί, γι' αυτό τον λόγο, ξεχωριστή διοικητική περιφέρεια.

Εκτός από τις 13 διοικητικές περιφέρειες, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση τοπικών ζητημάτων η Ελλάδα διαιρείται διοικητικά σε:

- 51 μικρότερα τμήματα που ονομάζονται **νομοί**. Κάθε νομός διοικείται από τον νομάρχη, που εκλέγεται από τους πολίτες του νομού. Η περιφέρεια Αττικής διαιρείται σε τέσσερις νομαρχίες: Αθηνών, Πειραιώς, Ανατολικής Αττικής και Δυτικής Αττικής.
- 914 δήμους και 120 κοινότητες, τους **Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης** (Ο.Τ.Α.). Κάθε δήμος ή κοινότητα διοικείται από τον δήμαρχο ή τον κοινοτάρχη αντίστοιχα, που εκλέγεται από τους κατοίκους του δήμου ή της κοινότητας.
- Μία αυτοδιοικούμενη περιοχή, το **Άγιο Όρος**.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην καθημερινή ζωή των κατοίκων της

χώρας. Οι δήμοι ή οι κοινότητες, που αποτελούν την Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση, επιλύουν ζητήματα τοπικής εμβέλειας (π.χ. αποκομιδή απορριμμάτων Δήμου Νίκαιας, επισκευή οδικού δικτύου Δήμου Περιστερίου, συντήρηση σχολικών κτιρίων Δήμου Καλαμαριάς, δενδροφύτευση Δήμου Τρικάλων κ.ά.). Δεν έχουν όμως τη δυνατότητα να λύσουν όλα τα προβλήματα, γιατί κάποια από αυτά αφορούν ταυτόχρονα πολλούς δήμους του ίδιου νομού και απαιτούν μεγάλα έργα. Αυτά τα προβλήματα (π.χ. επισκευή οδικού δικτύου Μεσολογγίου-Αγρινίου, εκκλιση και διάλυση οδικού δικτύου νομού Φθιώτιδας, δημιουργία χώρου υγειονομικής ταφής απορριμμάτων για τους δήμους του νομού Πιερίας κ.ά.) αντιμετωπίζουν οι νομαρχίες, που αποτελούν τη Δευτεροβάθμια Αυτοδιοίκηση.

Για θέματα που αφορούν κατοίκους ευρύτερων περιοχών και περιλαμβάνουν περισσότερους νομούς την ευθύνη λήψης αποφάσεων και υλοποίησής τους έχουν οι περιφέρειες (π.χ. επισκευή οδικού δικτύου Καλαμάτας-

Περιφέρεια	Ποσοστό Α.Ε.Π. 1986	Ποσοστό Α.Ε.Π. 1996
Ευρωπαϊκή Ένωση (μέσος όρος)	100,0	100,0
Ελλάδα (μέσος όρος)	59,2	67,5
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	55,8	65,1
Αττικής	62,8	76,8
Βόρειου Αιγαίου	44,0	51,7
Δυτικής Ελλάδας	48,9	57,7
Δυτικής Μακεδονίας	58,1	61,8
Ηπείρου	47,4	43,8
Θεσσαλίας	55,2	62,7
Ιονίων Νήσων	51,9	61,9
Κεντρικής Μακεδονίας	58,3	67,4
Κρήτης	56,6	72,5
Νότιου Αιγαίου	65,1	75,3
Πελοποννήσου	60,7	57,3
Στερεάς Ελλάδας	73,5	65,5

28.4 Το ποσοστό Α.Ε.Π. των ελληνικών περιφερειών, σε σχέση με τον μέσο όρο του αντίστοιχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πύργου, κατασκευή αρδευτικού συστήματος πεδιάδας Θεσσαλονίκης-Γιαννιτών κ.ά.). Υπάρχει δηλαδή μια ιεραρχία, από τους Ο.Τ.Α. μέχρι τις διοικητικές περιφέρειες, που διευκολύνει τη διοίκηση της χώρας.

Επεκτείνω τις γνώσεις μου

Το «σχέδιο Καποδίστριας»

Η πατρίδα μας διαιρέθηκε σε 900 δήμους και 133 κοινότητες με νόμο που ψήφισε η Βουλή των Ελλήνων το 1997 και άρχισε να ισχύει από το ξεκίνημα του 1998. Με την εφαρμογή του νόμου συγχωνεύθηκαν εκατοντάδες κοινότητες όλης της χώρας και δημιουργήθηκαν νέοι δήμοι. Είναι χαρακτηριστικό ότι πριν από την ψήφιση του νόμου στην ελληνική επικράτεια υπήρχαν 5.500 κοινότητες και 359 δήμοι.

Το «σχέδιο Καποδίστριας», όπως έμεινε γνωστή αυτή η ρύθμιση, ονομάστηκε έτσι προς τιμήν του πρώτου κυβερνήτη της Ελλάδας μετά την απελευθέρωσή της από τον τουρκικό ζυγό, αφού ο Ιωάννης Καποδίστριας έθεσε τις βάσεις του θεσμού της αυτοδιοίκησης στη χώρα μας, καθιερώνοντας με νόμο το σύστημα ενιαίας διαίρεσης της πατρίδας μας σε δήμους. Έτσι, συνέδεσε τον θεσμό της αιρετής τοπικής αυτοδιοίκησης με το ως τότε παραδοσιακό σύστημα διοίκησης των τοπικών κοινοτήτων, που ήταν οι δημογεροντίες. Το «σχέδιο Καποδίστριας» είναι ένα κατ' εξοχήν αναπτυξιακό έργο, αφού συνενώνει τις δυνάμεις και τις οικονομίες πολλών οικισμών, ώστε να πετύχουν καλύτερα αποτελέσματα σε όλους τους τομείς.

Το 2006, με άλλο νόμο που ψήφισε η ελληνική Βουλή, οι δήμοι της χώρας μας έγιναν 914 και οι κοινότητες 120.

Αξιολογώ τι έμαθα

- Με τη βοήθεια του πίνακα 28.3 ταξινόμησε τις διοικητικές περιφέρειες της χώρας μας με κριτήριο: α) την έκταση, β) τον πληθυσμό και γ) την πυκνότητα πληθυσμού, ξεκινώντας από τη μεγαλύτερη περιφέρεια και καταλήγοντας στη μικρότερη.
- Χαρακτήρισε τις παρακάτω προτάσεις με το γράμμα (Σ), αν είναι σωστές, και με το γράμμα (Λ), αν είναι λανθασμένες:
 - Χαρακτηριστικό στοιχείο μιας διοικητικής περιφέρειας είναι ότι αυτή αντιστοιχεί σε περιοχή της οποίας οι κάτοικοι έχουν κοινές ανάγκες.
 - Η διοικητική περιφέρεια συμπίπτει πάντα με τη γεωγραφική περιοχή.
 - Ο χωρισμός σε γεωγραφικά διαμερίσματα βοηθά σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης.
 - Η Ελλάδα διαιρείται σε 9 διοικητικές περιφέρειες.

Νομός	Πρωτεύουσα	Έκταση (τετρ. χλμ.)	Πληθυσμός το 2001	Πυκνότητα πληθ. το 2001 (κάτ./τετρ. χλμ.)	Διοικητική περιφέρεια	Γεωγραφικό διαμέρισμα
Αιτωλίας και Ακαρνανίας	Μεσολόγγι	5.461	224.429	41	Δυτική Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα
Αργολίδας	Ναύπλιο	2.154	105.770	49	Πελοπόννησος	Πελοπόννησος
Αρκαδίας	Τρίπολη	4.419	102.035	23	Πελοπόννησος	Πελοπόννησος
Αρτας	Αρτα	1.662	78.134	47	Ήπειρος	Ήπειρος
Αττικής	Αθήνα	3.808	3.761.810	988	Αττική	Στερεά Ελλάδα
Αχαΐας	Πάτρα	3.271	322.789	99	Δυτική Ελλάδα	Πελοπόννησος
Βοιωτίας	Λιβαδειά	2.952	131.085	44	Στερεά Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα
Γρεβενών	Γρεβενά	2.291	37.947	17	Δυτική Μακεδονία	Μακεδονία
Δράμας	Δράμα	3.468	103.975	30	Ανατ. Μακεδονία και Θράκη	Μακεδονία
Δωδεκανήσου	Ρόδος	2.714	190.071	70	Νότιο Αιγαίο	Νησιά Αιγαίου Πελάγους
Έβρου	Αλεξανδρούπολη	4.242	149.354	35	Ανατ. Μακεδονία και Θράκη	Θράκη
Εύβοιας	Χαλκίδα	4.167	215.136	52	Στερεά Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα
Ευρυτανίας	Καρπενήσι	1.869	32.053	17	Στερεά Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα
Ζακύνθου	Ζάκυνθος	406	39.015	96	Ιόνιοι Νήσοι	Νησιά Ιονίου Πελάγους
Ηλείας	Πύργος	2.618	193.288	74	Δυτική Ελλάδα	Πελοπόννησος
Ημαθίας	Βέροια	1.701	143.618	84	Κεντρική Μακεδονία	Μακεδονία
Ηρακλείου	Ηράκλειο	2.641	292.489	111	Κρήτη	Κρήτη
Θεσπρωτίας	Ηγουμενίτσα	1.515	46.091	30	Ήπειρος	Ήπειρος
Θεσσαλονίκης	Θεσσαλονίκη	3.683	1.057.825	287	Κεντρική Μακεδονία	Μακεδονία
Ιωαννίνων	Ιωάννινα	4.990	170.239	34	Ήπειρος	Ήπειρος
Καβάλας	Καβάλα	2.111	145.054	69	Ανατ. Μακεδονία και Θράκη	Μακεδονία
Καρδίτσας	Καρδίτσα	2.636	129.541	49	Θεσσαλία	Θεσσαλία
Καστοριάς	Καστοριά	1.720	53.483	31	Δυτική Μακεδονία	Μακεδονία
Κέρκυρας	Κέρκυρα	641	111.975	175	Ιόνιοι Νήσοι	Νησιά Ιονίου Πελάγους
Κεφαλληνίας	Αργοστόλι	904	39.488	44	Ιόνιοι Νήσοι	Νησιά Ιονίου Πελάγους
Κιλκίς	Κιλκίς	2.519	89.056	35	Κεντρική Μακεδονία	Μακεδονία
Κοζάνης	Κοζάνη	3.516	155.324	44	Δυτική Μακεδονία	Μακεδονία
Κορινθίας	Κόρινθος	2.290	154.624	68	Πελοπόννησος	Πελοπόννησος
Κυκλάδων	Ερμούπολη	2.572	112.615	44	Νότιο Αιγαίο	Νησιά Αιγαίου Πελάγους
Λακωνίας	Σπάρτη	3.636	99.637	27	Πελοπόννησος	Πελοπόννησος
Λάρισας	Λάρισα	5.381	279.305	52	Θεσσαλία	Θεσσαλία
Λασιθίου	Άγιος Νικόλαος	1.823	76.319	42	Κρήτη	Κρήτη
Λέσβου	Μυτιλήνη	2.154	109.118	51	Βόρειο Αιγαίο	Νησιά Αιγαίου Πελάγους
Λευκάδας	Λευκάδα	356	22.506	63	Ιόνιοι Νήσοι	Νησιά Ιονίου Πελάγους
Μαγνησίας	Βόλος	2.636	206.995	79	Θεσσαλία	Θεσσαλία
Μεσσηνίας	Καλαμάτα	2.991	176.876	59	Πελοπόννησος	Πελοπόννησος
Ξάνθης	Ξάνθη	1.793	101.856	57	Ανατ. Μακεδονία και Θράκη	Θράκη
Πέλλας	Έδεσσα	2.506	145.797	58	Κεντρική Μακεδονία	Μακεδονία
Πιερίας	Κατερίνη	1.516	129.846	86	Κεντρική Μακεδονία	Μακεδονία
Πρέβεζας	Πρέβεζα	1.036	59.356	57	Ήπειρος	Ήπειρος
Ρεθύμνου	Ρέθυμνο	1.496	81.936	55	Κρήτη	Κρήτη
Ροδόπης	Κομοτηνή	2.543	110.828	44	Ανατ. Μακεδονία και Θράκη	Θράκη
Σάμου	Σάμος	778	43.595	56	Βόρειο Αιγαίο	Νησιά Αιγαίου Πελάγους
Σερρών	Σέρρες	3.968	200.916	51	Κεντρική Μακεδονία	Μακεδονία
Τρικάλων	Τρίκαλα	3.384	138.047	41	Θεσσαλία	Θεσσαλία
Φθιώτιδας	Λαμία	4.441	178.771	40	Στερεά Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα
Φλώρινας	Φλώρινα	1.924	54.768	28	Δυτική Μακεδονία	Μακεδονία
Φωκίδας	Αμφισσα	2.120	48.284	23	Στερεά Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα
Χαλκιδικής	Πολύγυρος	3.254	107.156	33	Κεντρική Μακεδονία	Μακεδονία
Χανίων	Χανιά	2.376	150.387	63	Κρήτη	Κρήτη
Χίου	Χίος	904	53.408	59	Βόρειο Αιγαίο	Νησιά Αιγαίου Πελάγους
	Σύνολο	131.957	10.964.020	83		